

**INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING**

www.samfunnsforskning.no

Ingen brenning av bildekk

Den politiske prosessen fram til pensjonsreformen 2011

Anne Skevik Grødem

Pensjonsforums jubileumskonferanse, Soria Moria, 1.-2. mars 2017

Utgangspunkt

- Den norske pensjonsreformen var en politisk reform som ikke burde vært mulig
 - Initiativet ble tatt i et rikt land i svært gode tider
 - Alderspensionister er en gruppe alle elsker
 - LO var negativ

Jeg var jo rystet da den pensjonskommisjonen kom. Altså, for det første, alle tanker lå jo der omkring levealdersjustering, indeksering... men det lå jo også der at AFP skulle bort, at offentlig pensjonsordninger skulle svekkes, og dette var jo... og det jeg husker aller best var at lavtlønte kvinner kom så utrolig dårlig ut [...]det var bare.... Hæ?! Dette her... det kommer fra Arbeiderpartiet sine fremste tillitsvalgte, det går ikke an. Jeg ble intervjuet [...] på TV samme kveld, og jeg var bare sånn... dette her, det går ikke. (Gerd-Liv Valla, intervju 14.3.2016)

I Frankrike var de ikke i dialog en gang, der brente de bildekk. Og sånn generelt i hele Europa når det gjaldt pensjonsspørsmål var det protester mot myndighetene og veldig sånn urolig periode, mens i Norge klarte vi å forhandle oss fram til løsningene i ro og fred, og støtte opp om det. (Roar Flåthen, intervju 4.11.2015)

Spørsmål

- Hvordan kom man fra Vallas «rystelse» til Flåthens stolthet?
- ...mao. hvordan var det mulig å sikre bred støtte for en innstrammingsreform?
- En historie om arbeiderbevegelsen: Ap og LO
- Folketrygdpensjon, tjenestepensjoner i privat sektor, tjenestepensjoner i offentlig sektor, AFP

Bakgrunnen

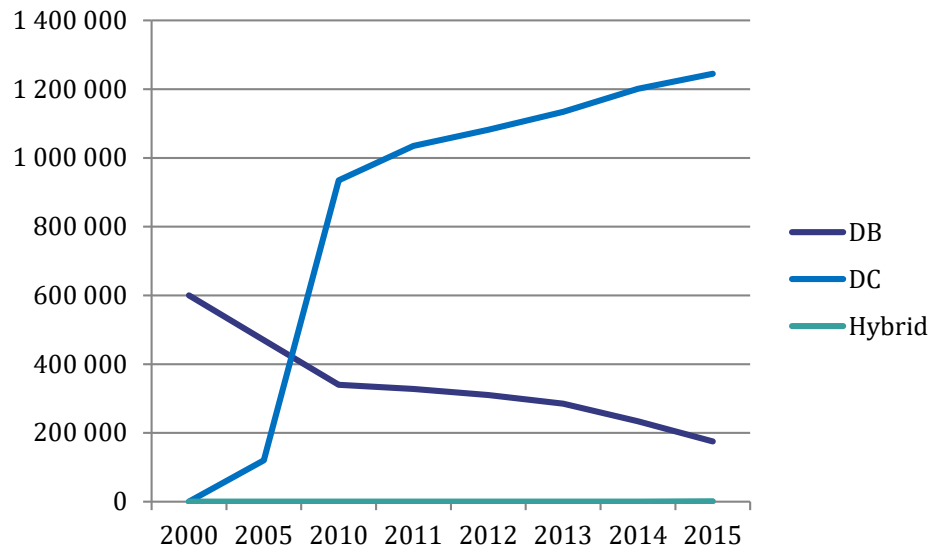
- «Policy drift»
 - Underregulering av G i 1980- og 1990-årene → treg vekst i tilleggspensjonene
 - Tak på opptjening i 1992 forsterket effekten
 - Gjentatte økninger i minstepensjonen for å bekjempe fattigdom blant pensjonister
 - Forholdet mellom maksimal folketrygdpensjon og minstepensjon endret fra 4:1 i 1967 til 2:1 i 2000
 - Samtidig: AFP fra 1989, delvis finansiert av staten. Aldersgrense senket i forhandlinger fra 66 år i 1989 til 62 år i 1998

Oppspill

- Mye aktivitet på pensjonsområdet på 1990-tallet
- To viktige hendelser i 2001:
 - Pensjonskommisjonen nedsettes med Sigbjørn Johnsen som leder
 - Lov om innskuddspensjon ga innskuddspensjoner samme skattefordeler som ytelsespensjoner
 - → disse to begivenhetene ble ikke satt i sammenheng i 2001

Medlemmer i tjenstepensjonsordninger i privat sektor. Ytelses- innskudds- og hybride ordninger, 2000-1015

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ytelse	600 000	470 000	340 000	328 000	310 000	285 000	234 000	175 000
Innskudd	0	120 000	935 000	1.035 000	1.082 000	1.134 000	1.201 000	1.245 000
Hybrid	0	0	0	0	0	0	0	1200

Proessen starter

- Pensjonskommisjonen legger frem sluttrapport i februar 2004
- Lønnsforhandlingene 2004: partene sender brev til Regjeringen, krever obligatorisk tjenstepensjon
- Lov om obligatorisk tjenstepensjon i 2006

Forbindelse?

R. Flåten: Nei. Tru'kke det. Jeg tror det rett og slett var sånn at man måtte prøve å finne en vei ut – for når vi først hadde fremma krav om en kollektiv pensjonsordning kunne vi ikke gå ut av det oppgjøret uten at vi fant en eller annen innfallsvinkel.

S. Johnsen: Og... det sto ikke i det opprinnelige mandatet, men vi tok det inn på slutten av arbeidet. Og det brevet... da følte vi at vi hadde levert et komplett pensjonssystem.[...] Så... vi brukte et par måneder ekstra på å finjustere det, da. OTP'en

2004-2005: etter pensjonskommisjonen

J. Stoltenberg: LO har en slags Veritas-funksjon. Hvis LO sier at noe er usosialt, så er det usosialt. Hvis de sier det er sosialt, så er det sosialt. [...] Så, om en båt flyter eller ikke, jeg hadde peiling jeg, men hvis Veritas står der og sier at den flyter... og hvis LO sier at den flyter, så flyter'n.

G-L. Valla: Så når mange fremstiller dette som, tja, som et kompromiss for å berge Arbeiderpartiet, så er ikke det så... sant! Dette var et opplegg som vi kunne stå inne for, for å kunne berge det som var viktigere. Nemlig OfTP, AFP, sosial profil, og obligatorisk tjenestepensjon.

LO-kongressen 2005

- Og la meg gjøre det klinkende klart: Disse fire punktene er avgjørende krav fra Arbeiderpartiet. Uten at vi sikrer avtalefestet pensjon, tjenestepensjon i offentlig sektor, tjenestepensjon for alle i privat sektor og en folketrygd med god sosial profil og kvinneprofil, så blir det ikke noe pensjonsforlik med regjeringen i vår. Dette er absolutte krav. (Jens Stoltenberg, LO-kongressen 2005)
- Intens lobbyvirksomhet på LO-kongressen
- LO-kongressen ga tilslutning 12. mai 2005 (189 mot 121 stemmer, 61 % flertall)
- Forlik i Stortinget 26. mai 2005. Hovedprinsipper.

2005-2007

- Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet dannet regjering etter valget i 2005
- Gikk umiddelbart i gang med å utvikle det nye pensjonssystemet
- Arbeidsgruppe: Ap-politikere på minister- og statssekretærnivå, LO, toppfolk i ASD og på statsministerens kontor
- 2. forlik i Stortinget 2007: omtrent ikke endringer i forhold til Stortingsmeldingen

Det er to typer møter som skjer. Det ene er arbeidsmøter i AD. Der sitter jeg, statssekretær [...] og [toppfolk fra AD]. Og LO. Og LO her nå, det er Stein, Thor Arne, Roar, og mye Gerd Liv. Så da sitter vi nedi der og ser på modeller og diskuterer fram og tilbake og hit og dit, og så... har du også møter i et pensjonsutvalg i regjeringa. Der du har Jens, med Westhrin, som da er... er ikke hun statssekretær til Kristin? – også har du han i Sp [...] (statssekretær). [...] Og jeg og Jens vi er helt nådeløse, sant, vi skal ha lineær opptjening fra krone en. Det er minstepensjonsfella og alt det der vi skal unngå. Så vi holder nå på da, fram og tilbake med de to der, og til slutt blir det nå... med Åslaug og Kristin, altså den klassiske på møterom 3. Og jeg husker ikke, men jeg tror at Åslaug og Kristin til slutt innser at – Jens kommer aldri til å gi seg på dette her. Nå må vi bare... altså, det blir ikke som vi vil. Og de er ikke så, altså, Jens er dedikert til det som blir modellen. Og de er mer sånn, tja, kanskje kunne vi prøvd noe annet, men OK. Så til slutt gir de seg bare.

(B.H. Hansen, den gang arbeidsminister)

2008: AFP i privat sektor

[etter stortingsforliket 2007] Og da var vi av en eller annen grunn enige om at nå begynner vi, da. Da har du fått folketrygden på plass, og alt ser vakkert ut, og så har du den jævla AFP'en som ødelegger hele dritten.

- Fortsatte i 2008 der 2007 slapp: samme aktører, samme møterom. Viktigste forskjell: NHO var med
 - men NHO var ikke så veldig interessert...

Så kaller jeg inn Østvold og Felix og sier faen, i må jo prøve å komme igjennom med dette i LO, hvis vi skal få til en god ordning må vi være sammen om det. Hvis vi skalsplittes på midten mister vi påvirkning. Jo, det var de jo enige i, men de var jo uenige i det meste. [...] Så jeg sier, jammen hvis vi kan få det til sånn og sånn, og så skisserte jeg da hvordan dette kunne bygges opp og sikres, med levealdersjustering og... og da reflekterte begge disse herremennene ganske kjapt – ja, hvis du får til det, Roar, da er vi med.
(R. Flåthen)

AFP i privat sektor 2008

- Forhandlet løsning, regjeringen legger 50 mrd. på bordet
 - Prisen å betale for å få en AFP som ikke undergraver hovedlinjene i pensjonsreformen (folketrygden)
- Informasjonskampanje fra LO
 - Østvold og Felix sentrale...
- Uravstemming med rekordhøyt oppmøte og 76% støtte til forhandlingsresultatet

Tjenestepensjoner i offentlig sektor 2009

- Forsøk på å kjøre samme opplegg: arbeidsgruppe, formøter, trepartssamarbeid
- Men langt større spredning på arbeidstakersida denne gangen
 - Fagforeninger med andre tradisjoner
 - Aktører som ikke hadde vært inne tidligere
 - Annen dynamikk og muligheter for andre konstellasjoner
 - Forestillingen om de gode offentlige pensjonene

Proessen

- 2005: Dialog og overbevisning
- 2007: Tillit
- 2008: Penger

- 2008: Toppunkt for «den nordiske modellen»
 - Trepertssamarbeidet, de ansvarlige fagforeningene...
- 2009: Krakelingen i modellen synes

**INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING**